

„Fram, fram! Kristmænd,
Korsmænd. Kongsmænd!“

St. Olaf.

„Ret og Sandhed.“

Katholsk Tidende.

Dette blad udkommer hver søndag og betales med 1 krone pr. kvartal (porto iberegnet). Abonnement modtages i Norge, Sverige, Danmark og Tyskland paa alle postkontorer, men for Kristianias og for andre end forannævnte landes vedkommende i St. Olavs Trykkeri, Akersveien nr. 4, Kristiania. — Bekjendtgjørelser betales med 10 øre pr. petitlinie.

Politisk oversigt.

Storhertugdømmet **Luxemburg**, der nu, ved kong Wilhelms regjeringsudygtighed, er skilt fra Holland, til hvilket det kun stod i personalunion, er den 5te overtaget af hertug Adolf af Nassau som selvstændig regent.

Den tyske, for sin antisemitiske og kristelig-sociale agitator-virksomhed kjendte hofprædikant Stöcker har tilligemed en kollega erholdt sin afsked af keiser Wilhelm. Det betyder, at hans politiske anskuelser ikke nyder dennes bifald.

Det franske kammer forkastede med 317 mod 205 forslag om at inddrage gesandtposten hos paven. — Skjønt Frankriges „protektorat“ over de hl. steder nylig har vist sig at være mere beklageligt end ønskeligt, vil det dog forblive bestaaende. — Der er i kamret indbragt forslag om at stryge hele kultusbudgettet som uforeneligt med nutidens ideer. Dette forslag blev vel forkastet, men havde dog 154 stemmer for sig.

Da kongen af **Italien** har opløst kamrene og udskrevet nye valg, som skal finde sted den 23de ds., er det pavelige forbud til katolikkerne mod at deltage i valgene blevet fornyet. — Paa frimureriets anstiftelse er der paabegyndt udgivelse af et ugeblad, hvis øiemed er at afskaffe egteskabets uopløselighed.

De irske bispers fælles-hyrdeskrivelse udtaler først en beklagelse af regjeringens forsøg paa at negte, at truende hungersfare staar for døren, og opfordrer den til kraftige forholdsregler. Idet der hentydes til ordet „Vor religion har vi fra Rom, vor politik ikke!“ gjøres der opmærksom paa, at det vedkommende inkvisitionsdekret ikke under politiske hensyn forbyder boycotten og „felttogsplan“, men forbyder dem som umoralske handlinger. Sluttelig fremhæves nødvendigheden af, at udvisningen af forpagtere tager ende.

Da **Ungarns** jernbanenet inddeltes i zoner, og en ny takstberegning indførtes, tænkte mange, at den nye ordning kunde umulig betale sig. Nu er det første aar omme, og dette paaviser en tilvækst paa 7,771,467 reisende og en merindtægt af 2,028,160 fl. eller omtrent 2,940.830 kroner.

Dronning **Emma af Holland** overtager regentskabet i overmorgen.

Den belgiske indenrigs- og undervisningsminister Devolder har taget sin afsked, og afløses af Melot.

I **Rusland** gaar man videre som før med katolik-undersøelsen. Departementet for de taalte trossamfund har indgivet til statsraadet et forslag, hvorved blandt andet klostrenes antal skal reduceres til nogle ganske faa, og de øvrige klosterbygninger overlades krigsministeriet.

I den franske besiddelse **Tunis** var der i 1885 24 franske skoler med 4390 elever; nu er der 83 skoler med 10750 elever, hvoriblandt 2580 muhamedanere. Samtlige skoler er næsten uden undtagelse grundede og ledede af missionærer.

Man ventter, at republikken **Brasilien** snart vil blive anerkjendt af den hl. stol.

I den mellemamerikanske republik **Honduras** er gjort revolution mod præsident Bogran. Guatemala har sendt ham hjælp.

Kampen i **De forenede stater** mellem republikanere og demokrater er en kamp mellem liberale og konservative. Til de sidste hører derfor størsteparten af katolikkerne. Republikanerne har, foruden ved Mac-Kinley-toldloven — hvis ophavsmand er falden igjennem ved valgene — opbragt den almindelige mening imod sin ved sit ingen anstændighed kjendende bestikkelsessystem.

Gudstjenesten i St. Olavs kirke.

Søndag den 16de november. Kl. 7 stille messe. — Kl. 8 stille messe med homili. — Kl. 10 høimesse med prædiken. — Kl. 5 andagt med katekese.

Fælleskommunion for Mariaforeningen.

St. Halvards kapel, Urtegaden 29.

Søndag: Kl. 8 stille messe med homili. — Kl. 10 høimesse med prædiken. — Kl. 4½ andagt med katekese.

Ugekalender.

Søndag den 16de, 25de søndag efter pinse (Epist.: I Thess. 1, 2—10; evang.: Matth. 13, 31—35). Stanislaus Kostka, jesuiternovice, † 1568. — Mandag. Gregor Thaumaturg, biskop af Neocæsarea, † ca. 270. — Tirsdag. Indvielse af St. Peters og af St. Pauls kirke i Rom. — Onsdag. Pontianus, pave og martyr, † 235. — Torsdag. Felix af Valois, ordensstifter, † 1212. — Fredag. Marias ofrelse. — Lørdag. Cæcilia, jomfru og martyr, † ca. 180 eller 230.

Søndag den 23de. Clemens.

25de søndag efter pinse.

I nærværende søndags evangelium fremdrager Vorherre to billeder, ved hvilke Han skildrer kirkens storhed. I det ene paapeger Han dens kraft til at udvide sig i rumslig henseende: det er det lillebitte

sennepskorn, som bliver til den store og vidtfor-grenede plante; i det andet paapeger Han dens kraft til at frembringe virkning i menneskeslegten og i den enkeltes sjæl: det er den lille smule surdeig, der gjennemsyrrer melmassen.

Den sennepsplante, Vorherre taler om i sin lignelse, er ikke den hos os kjendte (Sinapis), eftersom denne vel blive temmelig stor og forgrenet, men dog forbliver urt; den bliver ikke til et træ, som kan huse himmelens fugle. Man mener, at lignelsen gjælder det i østerland dyrkede sennepstræ (Salvatora persica), hvis smaafrø har karsesmag.

Himmerige eller Guds rige betyder Kristi kirke. Denne havde en uanselig begyndelse, forsaavidt man betragter medlemmernes antal paa det tidspunkt, dagens evangelium henflytter os til. Jesu moder og pleiefader, hans apostler, en haandfuld disciple og nogle andre folk — det var hele styrken. Forud for de to lignelser, vi beskæftiger os med, havde Kristus fremsat en om sæden, der udsaaes paa jorden, men hvoraf de tre dele gaar tabt, medens kun den fjerde falder i god jord og bærer frugt; og en anden lignelse om, hvorledes der kommer klinte endog midt iblandt den gode sæd. Det laa derefter fristende nær at blive modløs og spørge: „Ja, hvormange bliver da sluttelig frelste?“ Et saadant udbrud af modløshed foregriber Vorherre ved at bringe de to lignelser, vi idag læser om, og ved hvilke Han gjør sine tilhørere opmerkssomme paa, at de ikke af en tarvelig begyndelse tør slutte til en tarvelig udgang. Og Han frembæver endda begyndelsens uanselighed mest muligt, dels ved at bruge billedet af et sædekorn, der, for at kunne spire, maa ned i jorden, altsaa maa blive usynligt, og dels ved ikke at sige, at kvinden blandede surdeigen i melmassen, men skjulte den deri.

Aarhundreder er svundne, og sennepsplanten er skudt op og har udfoldet sig jevnt i al den tid. Fler og flere lande har den bredet sin skyggende krone ud over, og disse landes beboere har helt eller delvis slaet sig til ro under dens løvtag. Men endnu har den ikke ophørt at vokse; thi den er katholsk — almindelig — d. v. s. den er bestemt til at omfatte alle tider og alle egne. Derfor er dens opgave heneden først tilende med verdens ende; indtil den tid vil den ved missionering brede sig videre, saa Vorherres befaling kan blive opfyldt om at gaa ud i alverden og forkynde evangeliet for al skabningen. Og lige til verdens ende vil den med sin sandhed, sine grundsætninger, sin aand og kraft fortsætte med, velsignelsesrig at gjennemsyre det menneskelige samfund.

Menneskenaturens længsler.

Filosofisk-religiøse overveielser.

(Fortsat.)

Men naar troen paa, hvad der ligger over vor naturlige fatteevne, med ett ord, religiøs tro faar frit raade hos os, sættes da ikke fornuften tilside, indskrænkes den ikke i sin virken eller ligefrem for-dummes?

Lidt overbærenhed, ædelmodige læser, paa deres vegne, som trænger tilrettevisning i denne saa urime-lige og dog gjængse opfattelse af fornuftens stilling til troen! har vi først klaret denne deres indvending, kan vi siden ligefrem og uhindret skride frem i vor sandhedsundersøgelse.

Vilde det ikke være en taabelighed at holde for, at en tilgift i vor kundskab om verdensaltets underer, erhvervet gennem fortrinlige optiske instrumenter, skulde lede til at tilsidesætte selve synsorganet, gjen-nem hvilket den øgede kundskab er bleven os tildel? Og vilde det ikke være en ligesaa urimelig antagelse, at fordi astronomerne har opdaget, at der er andre og større lysende himmellegemer end solen, skulde vor synsevne, som den var uden disse deres instrumenters hjælp, ved dem være bleven indskrænket, selve syns-evnen indskrumpet og ligesom gjort unyttig for os? Nuvel, det er ikke mindre urimeligt og latterligt at gjøre sig den forestilling, at det øgede lys og de flere sand-heder, som vi opnaar i kraft af vor fornuftmæssige tro, sætter fornuften tilbage, mindsker dens virksomhed eller sigter til at indskrænke den. Tvertimod, enhver ny sandhed, som fornuften bringer os til erkjendelse af, fremkalder des mere dens virksomhed, spreder mere lys over de allerede erkjendte sandheder, tjener til bedre at opfatte den, kort, bevirker en klarere, al-sidigere, mere harmonisk udvikling af vor kundskab. Vi lærer at se sandheden i sin helhed, og det er netop til hjælp og støtte for fornuften, som opretholder sit høie fortrin, ja vinder en straalleglans fra den højeste fornuft, Gud selv, der gennem troens lys meddeler sig os.

Den, som tror, og tror paa det rette grundlag, ikke i modsigelse med fornuftens lys, men med dens erkjen-delse, han har et større, høiere og herligere virkefelt for sin fornuft end den, som ikke tror. Tro er i denne forstand ikkun en værdigere, mere vidtstrakt anvendelse af vor fornufts evner.

Religiøs tro staar altsaa ingenlunde iveien for fornuften, hindrer den ikke, mindsker ikke dens ind-flydelse; troen øger langt hellere vor fornufts virk-somhed, udvider dens naturlige grænser, opløfter den til en høiere sfære, adler den ved at anvende dens kræfter paa erkjendelsen af en høiere orden af sand-heder end de blotte naturlige. Derfor tager ogsaa de sandheder, vi opfatter gennem vor religiøse tro, dybest rod i vort hjerte, sætter sig fastere i vor sjæl og frembringer de højeste, herligste frugter i menneske-livet, selvopofrelsens store og ædle gjerninger, helte-modets og martyriets hæder og pris hos Gud og men-nesker.

Den derimod, der ved vanens eller sløvhedens, lidenskabens eller fordømmens magt berøver sig selv kundskaben om den sandhedsfyldte, erkjendelsen af religionens tro aabner ham adgang til, han dømmer sig frivillig til at leve i en lavere orden af tanker og følelser, han svigter sin sjæls dybeste trang til at hæve sig over den sanselige verden, hvor han umulig kan finde sin lykke eller sit maal; han er ophavsmand til sit væsens fornedrelse.

(Fortsættes.)

Epilog til pater Scheers foredrag*).

Af dr. K. Krogh-Tonning.

V.

(Sluttet.)

Det næste foredrag, som maa tillægges megen betydning, og som i sig selv maaske var det klareste og overhoved mest tiltalende af dem alle, handlede om „Bibel og tradition“. Det er noget, som er saa selvfølgeligt, at det neppe behøver at siges, at vi som protestanter ikke kan gaa med paa at stille bibel og tradition aldeles sideordnede, enten som kilde for vor kristelige erkjendelse eller som norm for vort kristelige liv. Men deraf følger ikke, at vi intet skulde have at berigtige med hensyn til vore almindelige forestillinger om katolikernes vurdering af bibelprincippet, intet at lære med hensyn til vor egen vurdering af det kirkeprincip, som udtrykker sig gennem traditionen.

Hvad bibelen angaar, da er det vistnok for en theolog, der er nogenlunde hjemme i kirkehistorien og den bibelske indledningsvidenskab, ikke ubekjendt, at der før Luther gaves en lang række af oversættelser paa tysk (høitysk og lavtysk) af den hele bibel og en hel del oversættelser af enkelte bibelske bøger paa samme sprog, medens det maaske ogsaa for theologer turde være mindre bekjendt, hvad pateren fortalte, at der ogsaa før Luther gaves bibeloversættelser paa italiensk og spansk. Men lægfolket, selv det meget oplyste lægfolk, lever den dag idag i den forestilling, at Luther var den første, der oversatte bibelen paa modersmaalet. Her var der altsaa anledning til at faa en betydningsfuld historisk berigtigelse af gjængse forestillinger. Dernæst, da man i almindelighed ikke engang kjender disse oversættelsers tilværelse, ved man heller intet om, at oversættelserne, som tildels udkom i en mængde oplag, havde fundet en overordentlig stor udbredelse blandt folket, og at denne udbredelse ikke alene skede med kirkens billigelse, men under dens tilskyndelse.

Dernæst blev det forklaret, hvad der vistnok ikke staar klart for de fleste, at der ikke gives noget almindeligt bibelforbud i den romerske kirke, men at kirken som sjælens veilederinde og „sandhedens sølle og grundvold“ o: den guddommelige institution, der skal bære sandheden frem for den enkelte, forbeholder sig disse tre ting: 1) at vaage over bibeloversættelsernes korrekthed som en sag af saa stor betydning,

at den aldrig kan overlades til enkeltmands vilkaarlighed; 2) at tilholde folket at vogte sig for oversættelser, som kirken ikke kan godkjende, og at bruge de autoriserede; 3) at kontrollere deres bibellæsning, paa hvem der er grund til at frygte for, at der er anvendelse for apostelens ord: „Agt vor herres langmodighed for frelse, som og vor elskelige broder Paulus efter den ham givne visdom har skrevet til eder, ligesom i alle sine breve, naar han taler om disse ting, hvoriblandt der er noget, som er svært at forstaa, hvilket de ukyndige og ubefæstede forventer, ligesom og de øvrige skrifter, til sin egen fordærvelse (II Ptr. 3, 16).“ Der er megen grund til at tvile paa, at dette romerkirkens forhold til bibelen staar klart for de fleste. Meget mere var der vel her for de fleste adgang til at berigtige flere ukorrekte forestillinger om forholdet.

Hvad dernæst traditionsprincippet og kirkens forhold derigjennem til den enkelte angaar, da har jeg allerede bemærket, at det romerske traditionsprincip i og for sig vistnok ingenlunde er akseptabelt for den protestantiske bevidsthed. Men paa samme tid lader det sig ikke negte, at vort eget skriftprincip for en meget stor del er gjort gjældende i en saadan ensidighed, at der nok kunde være noget at lære fra et hold, som gennem sin tradition, sin lære og praksis har et sterkt kirkeprincip. Martensen omtaler i sin dogmatik*) „den misvisning, der ikke sjældent har ytret sig i den protestantiske kirke, som om skriftens nødvendighed var en nødvendighed for den enkelte. Men dels kan den enkelte maaske ikke læse og dog blive salig ved at høre Guds ord og bevare det; dels indeholder skriften langt mere, end der er nødvendigt at vide til salighed for den enkelte. Skriftens nødvendighed er derfor ikke nærmest for den enkelte, men for kirken, og dens fuldstændige betydning er at sætte deri, at den indeholder al den oplysning, som er nødvendig til kirkens opholdelse og fremskridende udvikling til sit maal“ o. s. v. „Da skriften kun er canon for kirken, saa følger heraf, at der maa vedblive at bestaa et uopløseligt vekselforhold mellem skriften og den kirkelige tradition. Kun gennem kirkens overlevering er skriften kommen til os, og det er kirken, der har samlet bøgerne til canon, saaledes som de endnu den dag idag er i levende brug.“

„Forstaar du, hvad du læser? Dette spørgsmaal vil hos den enkelte altid fremkalde det svar: Hvorledes kan jeg, dersom ingen veileder mig (Ap. gj. 8, 30. 31)? Naar vi nu siger, at det er kirken, der ved den samme Aand, som frembragte skriften, ogsaa udlægger den, da kan vi vistnok ikke som katolikerne henviser til en inspireret**) kirkeforsamling eller en ufeilbar apostolisk lærestol for der at hente den sande udlægning. Men ingenlunde følger heraf, at skriftens udlægning alene skulde være overladt til subjektiv vilkaarlighed eller et blot *judicium privatum*.“ „Løsrives skriften fra traditionen, da fremkommer den

*) Side 416 ff.

**) Dette udtryk er dog ukorrekt.

*) Redaktionens bemærkninger er hossatte i [].

blot subjektive, vilkaarlige skriftbrug, som vi paa mange maader ser i den protestantiske kirke, dette *judicium privatum*, der ikke blot mener, at kirkens symboler er beheftede med relativ ufuldkommenhed, men mener, at der først nu, uden alle forudsætninger, skal udfindes, hvad der er kristendom.“

Saa vidt Martensen. Man ser, at han har havt en levende erkjendelse af, at vi ikke kan hjælpe os med blot og bart skriftprincip, at vi behøver ogsaa et kirkeprincip; med andre ord, at skriften saa lidt kan undvære kirken, som kirken kan undvære skriften. [Kristus, kirkens stifter, som siger: „Jeg er sandheden“, har tilsikret kirken sin bistand alle dage indtil verdens ende og ydermere lovet, at Helligaanden skal forblive hos den og veilede til al sandhed. Derfor havde kirken kusnet bestaa og sidde inde med den fulde religiøse sandhed baade i det tilfælde, at den aldrig havde havt bibelen, og i tilfælde af, at bibelen i tidens løb var gaaet tabt.] Men det er meget langt fra, at denne erkjendelse gennemtrænger den almindelige bevidsthed iblandt os, og endnu længere fra, at en saadan erkjendelse kommer til udtryk i praksis. Tvertimod, jo længere det lider, desto mindre synes det følt i vort protestantiske folk, at den enkelte virkelig behøver kirken og tør betro sig tillidsfuldt til kirken i benyttelsen af den hellige skrift. Tilliden til kirken kræver overhoved en pietet for det kirkelig overleverede, for det gamle, det prøvede, som er kun altfor sjelden nuomstunder. Man er paa forhaand langt mere tilbøielig til at have tillid til det, der har nyhedens præg:

„Pietet for sten og stas,
som af alder lider,
hvad er det for tant og fjas
i oplyste tider?“

Det var som en røst fra fjerne egne, da hr. sogneprest Olafsen for ikke saa længe siden skrev en række artikler i „Luthersk ugeskrift“, som fortjente megen opmærksomhed, fordi de indeholdt saa meget fortræffeligt, paa samme tid som det vistnok forekom mig, at han gik noget videre i sin vurdering af kirkeprincippet, end det strengt taget er muligt fra protestantisk hold. For den store kirkelige almenheds vedkommende tror jeg, det maa siges, at den har et slags skriftprincip, men neppe noget slags brugbart kirkeprincip: den har, mer eller mindre uklart, et skriftprincip i stor ensidighed. Man har ment og mener tildels endnu, at skriften i hver mands haand er nok til at redde kirken og holde den sammen som samfund. Men er der noget, historien har vist med fuldkommen tydelighed, saa er det dette, at den tanke var en illusion. Thi hvad viser vort kirkesamfunds historie? Paa den ene side dette, at vi er komne hint maal: bibelen i hver mands haand, forholdsvis meget nær. Paa den anden side dette, at ikke alene frafaldet fra kristentroen vokser, men at uklarheden, individualismen, spliden og splittelsen tiltager i høist foruroligende grad. Denne kjendsgjerning, som ikke lader sig negte, betyder naturligvis ikke, at der er frafald, strid og splittelse, fordi bibelen holder paa

at finde vei til hver mands haand; lad os kun arbeide for dette maal! Men visselig betyder den, at kirken ikke kan reddes derved, at bibelen naar frem overalt, eller at vi behøver noget andet end bibelen under enkeltmands privatopfatning, at vi behøver et kirkeprincip, som er langt sterkere end det, vi faktisk har. Det, vi har, har en saa svag helbred, at det synes ifærd med at afgaa ved døden. Og hvad saa? Naar kirken som „sandhedens grundvold“ er borttrykket under vore fødder, hvad saa? Ja, saa svæver vi i luften med vore illusioner. Hvad vilde man vel sige om en lovgivende forsamling, der handlede efter det princip, at lovbogen i hver borgers haand er nok til at holde samfundet sammen og opretholde ret og retfærdighed i samfundet uden en dømmende og udøvende autoritet, der sørger for lovens rette forstaaelse, anvendelse og hævvelse? Man vilde sige, at denne forsamling svævede i en høist skjæbnsvanger vildfarelse. Jeg er bange for, at det protestantiske folk for en stor del har svævet og svæver i den samme skjæbnsvangre vildfarelse med hensyn til sit princip om bibelen i hver mands haand. Vi har manglet skriftprincipets nødvendige korrelat i et tilstrækkelig sterkt kirkeprincip.

Under disse omstændigheder er det min tro, at det har sin store interesse og betydning at faa en fremstilling af forholdet mellem „bibel og tradition“, resp. skriftprincip og kirkeprincip, af en mand, der repræsenterer et kirkesamfund, som aldrig har fornegtet den sandhed, at kirken er sat til at være „sandhedens søile og grundvold“ i verden — en sandhed, som desuden er saa skriftmæssig sikret, at man maa gjøre vold paa apostelens ord I Tim. 3. for at faa en anden tanke frem og bryde med kirkens ærværdige, næsten enstemmige tradition gennem tiderne for at akceptere en opfatning, som — hvem den nu oprindelig skriver sig fra, jeg ved det ikke — bærer den forudindtagne partiexegesens uhyggelige merke paa sin pande*). Imidlertid er der vel dem, som — med al agtelse for kirkeprincippet forøvrigt — nødig hører det foredraget af en repræsentant for en kirkeafdeling, der overdriver dette princip ved sin lære om kirkens ufeilbarhed. Hertil maa det være mig tilladt at bemærke, at jeg nok kunde respektere en saadan indvending, dersom vi levede under andre forhold, dersom vi ikke var saa theologisk fattige, som vi er, og — hvad der i denne forbindelse maa fremhæves — dersom vi var vel forsynede med kræfter, der fra protestantisk hold kunde hævde begrebet saa meget bedre end pateren. En ufeilbar kirke! Man er ængstelig for dette begreb. Luther synes ikke at have været det, i alle fald ikke i 1524, da han skrev de ord, at kirken ikke kan fare vild, „end ikke i den mindste artikel“, og han har udtalt den samme tanke paa flere steder og paa flere maader. Man kunde spørge, hvorledes han da kunde bryde med kirken? Jeg skal dog ikke her indlade mig paa dette spørgsmaal, som vilde føre os for

*) Maatte vi dog blive forskaanede for denne vansirende plet i vor nye bibeloversættelse!

langt bort fra sagen. Fra protestantisk hold kan man ikke underskrive disse ord, ligesaa lidt som naar de samme ord lyder fra Rom. Og dog er kirkens ufeilbarhed et begreb, som vi ikke kan undvære. Kun maa der lægges til, at Luther ikke taler som lutheraner, naar han siger, at kirken ikke kan fare vild, „i den mindste artikel“; dette er romersk og ikke luthersk lære. Fra luthersk hold kan og maa der siges: Kirken kan ikke fare vild, ikke føre sjælene vild i de spørgsmaal, som er nødvendige til salighed. I det mindste i den forstand maa kirken være ufeilbar, ellers ophører den at være kirken, at være den af Herren grundede frelsesinstitution, hvem Herren vil være med alle dage indtil verdens ende, og hvem sandhedens Aand vil veilede til al sandhed. Førte kirken sjælene hort fra salighedsveien, da havde Herren ikke holdt sit løfte til den. Jeg ved meget vel, at ogsaa denne betragtning har sine vanskeligheder. Navnlig det spørgsmaal: Hvor er grænsen mellem det, der er salighedssag, og det, som ikke er det? Men netop fordi vi behøver et vist begreb om kirkens ufeilbarhed, fordi begrebet er saa overmaade vigtigt, og især fordi det blandt os er saa overmaade lidet udredet, derfor mener jeg, at en behandling af spørgsmaalet som den, vi fik baade i det nævnte foredrag og i et andet, som specielt omhandlede ufeilbarhedslæren, var et fuldkommen tidsmæssigt og ønskeligt bidrag til diskussionen, selv om vi kun gjør det gode, gamle princip gjældende: „Audiatur et altera pars!“

Man sagen har ogsaa en ganske anden side og en anden interesse. For et par aar siden havde jeg anledning til at omtale en tidsforeteelse indenfor protestantismen, som bestaar deri, at man er tilbøielig til at svække begrebet om skriftens ufeilbarhed, og det tildels paa en helt betænkelig maade. Jeg gjorde da opmærksom paa følgende: „En ved særlig guddommelig foranstaltning garanteret ufeilbar autoritet er en livsbetingelse for kirken. Har vi ikke den skriftlige, saa maa vi have den mundtlige. Protestantismen holder sig til den skriftlige. Særlig for den er begrebet om skriftens inspirationsmæssige ufeilbarhed et vitalt princip [: en livsbetingelse]. Den protestantiske kirke er efter sit væsen og oprindelse skriftkirke, dens theologi skrifttheologi. Kan dens begreb om skriftens inspirationsmæssige ufeilbarhed ikke holdes, da maa vi til Rom for at faa en anden, en ufeilbar kirkelig læreautoritet, hvis ellers Rom vil modtage os paa saadanne betingelser. Thi heller ikke Rom fornægter skriftens særegne inspiration og ufeilbarhed . . . Men for den romerske bevidsthed vilde i alle fald sagen være mindre betænkelig, fordi den stoler paa, at den i spidsen for sin kirkelige lærerstand har en ufeilbar autoritet. Dette er i alle fald et langt klarere standpunkt end protestantens, som erklærer, at han kun vil godkjende skriftens autoritet, kun vil bygge paa dens grund, og som paa samme tid arbejder paa at undergrave denne grundvold under sine fødder.“*)

*) Se mit skrift „Om inspirationen“. Side 40.

Til dette indlæg i et vigtigt spørgsmaal kom der modbemærkninger fra forskjelligt hold og af forskjellig art, saadanne, paa hvilke jeg har svaret, saadanne, der ikke egnede sig til besvarelse, og saadanne, til hvilke jeg har tiet af agtelse for en gammel mand, men ingenlunde af overbevisning. Samtlige bemærkninger har dog ladet ude af syne det, som i denne forbindelse viser sig af fremtrædende vigtighed, nemlig: i samme grad som begrebet om skriftens ufeilbarhed svækkes, i samme grad maa man være betænkt paa at styrke begrebet om kirkens ufeilbarhed. Tendensen var fra min side at bede vor kirkes lemmer at betænke vel, hvad man gjør, naar man i en kirke, der i udpræget grad just er skriftkirke, svækker begrebet om skriftens ufeilbarhed; betænke, at vi ad den vei nok kunde komme derhen, at vi uvilkaarlig maatte ty til Rom for at vinde ufeilbarheden igjen paa en anden maade. Det bør tillige merkes, at dette ikke bare er et tankeexperiment eller et ørkesløst konsekvensmageri fra min side. Virkeligheden er den, at de romersk-katholske theologer har sin opmærksomhed skarpt rettet mod dette skjæbnesvangre punkt i den nyere protestantiske theologi og venter sig meget af konsekvenserne. Vil man nu ikke give plads for denne min paamindelse, da synes det, som om man er saa lidet ængstelig for katholiserende konsekvenser, at man just fra dette hold maatte have aabne øren for et sterkt ord om den kirkelige autoritet, som kunde bøde paa den mangel, man tror at have opdaget ved den skriftmæssige. Fra denne side seet, turde der nok være grund til at pege paa katholiserende konsekvenser hos en retning, hvem ingen har kunnet beskylde for bevidste katholiserende tendenser.

VI.

Der staar tilbage, i større korthed at omtale nogle af de øvrige foredrag. Der taltes om „den ene saliggjørende kirke“. Ogsaa vi protestanter fastholder den sætning: „Extra ecclesiam nulla salus, udenfor kirken ingen frelse“, fordi vi erkjender kirken som Guds eneste frelsesinstitution paa jorden. Men vi erkjender ingen enkelt kirkeafdeling for ene saliggjørende, ikke engang vor egen. Katholikerne derimod betegner sin kirke som den ene saliggjørende. Det er selvfølgelig, at vi som protestanter ikke kan godkjende denne sætning. Men det er en meget almindelig opfatning blandt protestanter, at dette udsagn gjælder om kirken i dens usynlighed ligesaa vel som om kirken i dens synlighed, eller at disse to begreber dækker hinanden saa fuldkomment, at den, der ikke tilhører den synlige romerske kirke, heller ikke kan tilhøre den usynlige kirke, Kristi mystiske legeme, og altsaa umulig kan blive salig enten ved noget ordinært naadens middel eller ved en ekstraordinær guddommelig foranstaltning. Men dette er en misforstaaelse. Og pater Scheer imødegik den. Han sagde ifølge „Morgenbl.“s referat: „Til den usynlige kirke kirke regner vi alle, som staar udenfor, men som, bevægede og styrkede af den Helligaand, søger Gud med oprigtigt hjerte. Dette gjælder

nærmest om døbte troende, men kan efter omstændighederne endog komme til at gjælde udøbte.“ Katholikerne anerkjender udtrykkelig vor daab i dens saliggjørende kraft, altsaa en saliggjørelse ved et ordinært naadens middel udenfor sit eget synlige samfund. Ved denne daab, lærer de, bliver man medlem af den usynlige kirke, men ikke af den synlige: den romerske. De bruger derfor heller ikke gjendaab ved optagelse i sin kirke fra andre kristne samfund, men kun i visse tilfælder en betinget daab, forsaavidt som vedkommendes retmæssige daab ikke kan konstateres. Hvad derimod dens ekstraordinære — ved intet ordinært naademiddel bevirkede — optagelse i den saliggjørende kirke angaar, udtalte han sig paa en maade, der neppe kan godkjendes fra protestantisk side. Han udtalte sig nemlig, hvis jeg forstod ham ret, som om der kan blive tale om, at Gud ved sin Aand kan gjøre endog et menneske, der staar udenfor ethvert forhold til kirken, til lem paa den usynlige kirke allerede her i livet. Denne sætning skulde dog neppe gjælde for andet end en theologisk „mening“, ikke for „defineret“ kirkelære. Og i hvert fald maa vi som protestanter snarere holde os til den gamle „mening“, at der efter døden vil være adgang til et valg for dem, der her i livet ikke fik adgang til noget klart bevidst valg i forhold til Kristus. [Det er katolsk lære, at efter døden bliver ingen leilighed til noget valg hverken med hensyn til det sande eller det gode. Men pateren nævnte st. Thomas's bekjendte og paa sætningen „*Faciendi quod in se est, Deus non denegat gratiam*“ støttede udtalelse, at selv en ikke-kristen, der havde opfyldt Guds lov efter bedste erkjendelse, vilde Gud, ialfald i døden, og om det saa skulde være ved en engel, give leilighed til valg af det virkelig sande og gode.]

Foredraget om „primat og ufeilbarhed“ var det svageste af dem alle; og de, der kun fik høre dette ene foredrag, har intet sandt indtryk faaet af paterens oratoriske kraft og veltalenhed i det hele. Om ufeilbarheden som kirkens ufeilbarhed har jeg allerede talt i det foregaaende og søgt at vise, om og hvor vidt vi som protestanter kunde have noget at lære af en romersk fremstilling paa dette punkt, paa samme tid som protestantismen maa forkaste det eksklusive begreb om en romersk-kirkelig ufeilbarhed. Pavens ufeilbarhed er et begreb, som ligger saa milevidt fjernet fra den protestantiske bevidsthed, at pateren i det høieste kunde gjøre sig haab om at fjerne de grelleste forestillinger om dette begreb, navnlig forestillingen om paven som personlig ufeilbar og som et orakel, fra hvilket der naarsomhelst kan hentes „ufeilbare“ afgjørelser om hvadsomhelst. Talen om primatet synes at være bleven misforstaaet. Et er det historiske spørgsmaal om apostelen Peters primat og ophold i Rom som primas for den hele kirke. Et andet er det begrebsmæssige spørgsmaal om tilladeligheden eller nødvendigheden af dette primats vedbliven i kirken efter hans død. Om Petrus's indstiftelsesmæssige primat over den hele kirke, om hans ophold i Rom (spørgsmaalet

„Hvor længe?“ er ikke gjenstand for kirkelære, kun for privatmeninger) og om hans udøvelse af dette primat fra Rom af kan der neppe længere reises tvil. Og naar professor F. W. Bugges navn er nævnt i denne forbindelse, da maa det bemerkes, at han er en altfor kyndig videnskabsmand, til at han skulde have stillet disse kjendsgjæringer i tvil; han har tvertimod indgaaende og eftertrykkelig hævdet dem alle tre, hvorom man tilstrækkelig vil kunne overbevise sig ved at læse hans indledning til apostelen Petri breve, paa samme tid som han vistnok med føie polemiserer mod forestillingen om apostelens femogtyveaarige ophold i Rom. Men en helt anden sag er det begrebsmæssige spørgsmaal, om det ligger i det primats væsen, som Herren uden al tvil overdrog apostelen Peter, at det skulde fortsættes i kirken. Melancton skriver vistnok i de „Schmalkaldiske artikler“, altsaa i et luthersk bekjendelseskrift: „Jeg, Filip Melancton, holder ogsaa disse ovenstaaende artikler for rette og kristelige. Men hvad paven angaar, holder jeg paa, at saafremt han vilde tilstede evangeliet, kunde ogsaa vi for fredens og de kristnes fælles enigheds skyld, som nu er og for fremtiden kan komme under ham, indrømme ham som en menneskelig ret den samme myndighed over biskopperne, som han ellers besidder.“ Deri ligger den erkjendelse, at et primat eller en øverste biskop i den hele kristenhed i og for sig ingenlunde er en forkastelig tanke. Tvertimod: var de kristnes „fred“ indbyrdes, deres „fælles enighed“ saa stor, at den hele kirkes styrelse kunde samles under et fælles overhoved, da var jo intet skjønnere end dette. Det kan ikke være „folkekirkerne“, „nationalkirkerne“, „statskirkerne“, hver for sig eksisterende i uafhængighed af de øvrige og i strid indbyrdes, som er det fuldkomne. Enheden er det fuldkomne, efter Herrens og apostlernes ord. Primatet som enhedstanke er den største samfundstanke, som historien kjender. Ingen protestantisme behøver som saadan overhoved at underkjende primatets ide, ideen om en øverste biskop med udstrakt administrativ myndighed, ligesaa lidt som Melancton og flere af protestantismens bedste mænd har gjort det. Men spørgsmaalet er, om protestantismen som saadan kan godkjende ideen om en fortsættelse af st. Peters apostoliske primat, hvortil navnlig ogsaa den apostoliske ufeilbarhed hører, og dernæst erkjende paverækken som en virkelig fortsættelse heraf. Dette spørgsmaal kan den hele protestantisme efter alle sine forudsætninger kun besvare benægtende, om end Melancton med sine udtryk („den samme myndighed over biskopperne, som han — paven — ellers besidder“) synes at have gaaet temmelig vidt i sine indrømmelser paa dette punkt. Jeg skal ikke indlade mig nærmere paa disse spørgsmaals realitet. Det behøves virkelig heller ikke. Saavidt jeg skjønner, er det snarere den individuelle end den pavelige ufeilbarhed, som udgjør en fare blandt os. Mine bemærkninger skulde kun tjene til at vise, at spørgsmaalene baade i sig selv er saa store og betydningsfulde og tillige paa den anden side saa

lidet korrekt opfattede i vor almenhed, at der var gode grunde til at modtage et romersk bidrag til deres belysning med taknemmelighed.

Der var en anden reel interesse, som knyttede sig til pater Scheers foredrag, som jeg endnu ikke har omtalt. Det er blevet sagt — og der er ingen grund til at tvile om rigtigheden af denne bemærkning — at paterens eminent begavelse som taler havde formaaet at hidlokke og fastholde som tilhørere ikke faa mennesker, som ellers ikke pleier at besøge nogen kirke. Mon nogen kristen skulde være saa fangen i boreret konfessionel zelotisme, at han ikke formaaede at glæde sig derover? Har pateren hos saadanne vakt en religiøs interesse, der kunde blive begyndelsen til en religiøs tilværelse i fremtiden, da har han gjort en god gjerning, for hvilken de altid vil være ham tak skyldige, og for hvilken vi alle skal takke.

Dette fører mig forøvrigt over til de par bemærkninger, jeg har at gøre om paterens sidste foredrag, „religion og videnskab“. Dette var væsentlig af apologetisk, altsaa fælleskristelig interesse. Det var ikke nye tanker, som fremkom, men mer eller mindre kjendte tanker i en klar, smuk form og fremførte paa en for den almene bevidsthed eiendommelig slaaende maade. Jeg vil blot minde om den maade, hvorpaa han gennemførte den tanke, at theologi og naturforskning ikke vil kollidere, naar kun enhver af disse videnskaber holder sig til sit felt og afholder sig fra alle ulogiske slutninger. Et mønster paa praktisk, folkelig apologi var hans imødegaaelse af naturalismen. Et karakteristisk eksempel herpaa maa det være mig tilladt at hidsætte, navnlig for dem, der ikke havde anledning til at høre ham. En fysiolog erklærer: Jeg har dissekeret dette lig. Jeg har undersøgt dets muskler, nerver, knokler. Men jeg fandt ingen sjæl. Altsaa har dette menneske ikke havt nogen sjæl. Denne slutning betegnedes som et logisk „bukkespring“ i stedet for den sande slutning: Altsaa lader sjælen sig ikke finde ved hjælp af dissektionskniven. Man havde med samme ret kunnet sige til den lærde herre: Høistærede, om nogle aar vil De selv være et lig. En fysiolog vil undersøge liget. Han vil maaske erklære: Jeg har undersøgt dette menneskes muskler, nerver, knokler. Men jeg fandt ikke et fnug fornuft. Altsaa har denne mand ikke eiet nogen fornuft.

Men der knyttede sig ogsaa en vis konfessionel interesse til dette foredrag. Det tjente til at karakterisere den apologetiske methode, som er almindelig indenfor den romerske kirke til forskjel fra en methode, som i alle fald ikke er ualmindelig blandt os. Man finder nemlig tildels hos os trosfordringen gjort gjældende paa den maade, at der forlanges en blind tro. Kristendommen fremstilles paa kiergegaardsk maade som et paradox, som man skal tro ganske uden noget forudgaaende intellektuelt motiv. Man skal kaste sig ud paa det bundløse dyb. Men hvilket intelligibelt motiv skal paa forhaand tjene til at motivere dette troens salto-mortale? Man faar stundom intet eller intet klart svar paa dette spørgsmaal. Under disse omstændigheder bliver der

da spørgsmaal, om troens salto-mortale er en moralsk forsvarlig akt? om det overhoved er moralsk forsvarligt at handle i blinde, eller uden fornødent, klart erkjendt motiv at træffe en livsafgjørelse? De romersk-katholske theologer svarer: Nei, dette er ingen moralsk forsvarlig akt. Derfor giver de gjerne mere plads for det intellektuelle end vi, og deres systemer indeholder gjerne en række saakaldte motiva *credibilitatis* [bevæggrunde til at tro], et apologetisk element, som for en stor del er fremmed for vor dogmatik, og som efter sit indhold endog er temmelig fremmed for vor almindelige apologetik. De lægger saaledes navnlig ogsaa — for at nævne et bekjendt eksempel — langt mere vægt, end vi pleier at gjøre, paa de saakaldte „beviser for Guds tilværelse“. Hvad man nu end vil dømme om værdien af det saaledes behandlede apologetiske stof — dette skal her ikke nærmere undersøges — saa tør der være grund til at antage, at det havde sin eiendommelige interesse at høre de apologetiske spørgsmaal behandlede paa den logisk-demonstrative maade, der er eiendommelig for paterens kirke.

Foredragene indeholdt flere emner end de her omtalte. Men hvor interessant det i flere henseender kunde være at gjøre ogsaa dem til gjenstand for en nærmere overveielse, saa tør jeg dog ikke længere lægge beslag paa mine læsers opmærksomhed.

Men førend jeg lægger pennen bort, maa det endnu en gang være mig tilladt at minde om og pointere, hvad der har været hensigten med disse artikler, og hvad hensigten ikke har været. [Det forekom os og forhaabentlig mange med os, at være en aldeles ubetimelig forespørgsel den, som i avisen rettedes til dr. Krogh-Tonning: mod hvem hans artikler var rettede? den var et udslag af forudindtagethed og utilgjængelighed. Artiklerne var jo aabenbart hverken rettede mod personer eller institutioner, men mod ukjendskab, vildfarelser og skjæve opfatninger.] Hensigten var at forsvare betimeligheden af en række foredrag som de, vi nys har hørt. Betimelige var de, mener jeg, fordi de i saa høj grad var egnede til at rette paa gjængse vildfarelser med hensyn til vor moderkirkes virkelige mening og saaledes veilede os til at betragte dette samfund i den større historiske sandheds klarere lys, hjælpe barnet til at tænke mindre ondt om sin moder. I denne henseende har jeg villet vise, at foredragene ikke blot var et tilladeligt, men et ønskeligt og et vel egnede middel. Den samme bemærkning maa gjøres med hensyn til det andet spørgsmaal, om der for os protestanter var noget at lære af dem, som kunde faa anvendelse paa vore egne uklare og forvirrede forhold. Der turde allerede paa forhaand være nogen grund til at tro dette. Den romersk-katholske kirke er et samfund, som har bevist sig i besiddelse af en større indre kraft end noget andet samfund i verden. Det har udholdt og overlevet aarhundredernes angreb og kampe. Hvad har vi ikke oplevet i vore egne dage i den henseende under „kulturkampen“? Der var ingen magt i verden, som havde vist sig sterk nok til at modstaa den store Bismarck paa hans seirrige bane, førend det viste sig, at Rom var sterkt nok til at

stanse ogsaa ham, ja at sende ham til Canossa i anger og bod. fordi han maatte begribe, at han havde overvurderet sine kræfter overfor denne sin modstander. Rom veg ikke en tomme i det, som det ansaa for at være nødvendigt ifølge kirkens væsen. Men Bismarck maatte vige. Roms prester lod sig fratage sine indtægter, lod sin formue konfiskere, lod sig fordrive fra sine embeder, paa samme tid som staten bød dem alt, hvad de kunde ønske, for en smule føielighed. Disse prester vandrede i fængsel tilligemed sine biskoper, fordi de ikke vilde svigte sin pligt mod kirken, medens klostrene blev lukkede, og deres fredelige beboere blev drevne i landflygtighed. Jeg har talt med flere af disse modige og offervillige mænd, og jeg maa tilstaa, at enhver kirke kunde ønske at have saadanne tjenere i henseende til troskab i sit kald og villighed til at lide for sin overbevisning. Ikke faa af dem fik en tidlig død som følge af ophold i usunde fængsler. En af hine i mange aar landflygtige var det, som nys stod iblandt os. Han havde med sine brødre aldrig tænkt paa at gjøre andet end at opfylde sin pligt mod kirken i et liv, delt mellem stille andagt, stadig sjælesorg og en yderst austrengende virksomhed som prædikant. Skulde der ikke være noget at lære af en saadan kraft? Mon vor egen kirke, vor „statskirke“, vilde have kraft til at udholde ti aars beleiring med alle dens lidelser, saaledes som denne kirke har gjort? Jeg overlader svaret til et troværdigt vidne, den lutherske professor Luthardt i Leipzig: „Den evangeliske kirke er ikke indrettet saaledes, at den kan staa paa krigsfod med staten. Den har fra først af tillidsfuld overgivet sig til statens beskyttelse og pleie. Vi kunde vistnok sige: altfor tillidsfuld. Thi den har derved altfor meget givet afkald paa muligheden af egne initiativer og selvstændige handlinger. Stiller derfor staten sig i modsætning til den, og bruger den sine love som krigsvaaben mod den, saa staa den meget mere forsvarsløs overfor staten og maa lide langt mere derunder end den romerske kirke, der bebør sit eget hus, som den i nødsfald kan indrette til fæstning, medens den evangeliske kirke bor tilleie hos staten og altsaa er afhængig af sin husvert.“ (De moderne verdensanskuelser. Overs. side 143.) [Et andet vidnesbyrd har vi i stiftsprovst Kofoed-Hansen (Hvor er menigheden? pg. 99): „Kirken indenfor protestantismen kan og tør ikke slippe staten. Den kan det ikke, fordi den ingen magt har til at frigjøre sig, og heller ikke tør den det, i følelsen af, at om den slap den støtte, den har netop i og med staten, og som hovedsagelig sætter den istand til at fatte sig som kirkesamfund, hvadenten det nu heder statskirke eller folkekirke, saa vilde den falde fra hinanden i stumper og stykker.“] Jeg gjentager spørgsmaalet: Skulde ikke vi i vore uklare og forvirrede forhold have noget at lære af et samfund, som i sin stilling, sin organisation eier og i sin lidelseshistorie har udvist en saadan kraft?

Naar jeg har besvaret dette spørgsmaal bekræftende og søgt at motivere dette svar, da er min stilling uvilkaarlig bleven defensorens. Uvilkaarlig, siger jeg. Thi min livsudvikling har ganske naturlig ført mig

ind i de hidhørende spørgsmaal. Men jeg maa bede om, at denne min stilling ikke maa blive misforstaaet. Jeg kunde tænke mig dem, som vilde sige, at jeg i billedet af de ting, vi har beskæftiget os med, ensidig har pegt paa lyssiderne og førsømt at udhæve skyggepartierne. Men dette vil være en grundig misforstaaelse af min opgave. En defensors opgave som saadan er just at sige, hvad godt der kan siges, og hvad der kan siges til undskyldning for det, som ikke er godt. Han vil dermed ingenlunde hævde, at der om hans klient kun kan siges det, som godt er. Men at sige det onde om ham, overlader han til aktor; det ligger nu engang ikke i hans egen opgave. [Det blev fornylig sagt om „St. Olaf“, at den ikke kan se noget godt hos den lutherske kirke. Dette er aldeles feilagtigt; thi vi synes ialfald, at i den er alt det godt, som den har bevaret fra moderkirken, og alt det, hvori den enten er vendt tilbage til samme eller har efterlignet den. Men vor opgave er jo endnu mere defensorens, end det er dr. Krogh-Tonnings, eftersom „St. Olaf“ er den af den kirkelige øvrighed bestaltede forsvarer. Vi erkjender dernæst ogsaa med paaskjønnelse, at den norske lovgivning — et par ganske enkelte punkter fraregnede — er meget frisindet imod os, og at autoriteter og folk gjennemgaaende viser en tolerance, der forøvrigt nødvendigvis maa følge af læren om den frie forskning — en tolerance, vi med glæde udtaler vor taknemmelighed for.] Vilde man videre bemærke, at jeg kunde overlade defensoratet til den romerske kirkes naturlige defensorer, dens egne theologer, saa vilde mit svar blive dette, at jeg ingenlunde betviler deres dygtighed dertil. Men af mange grunde er det saa, at deres røst ikke saa let naar frem til den store almenhed hos os, hvor deres samfund udgjør en saa forsvindende minoritet. [Hvor sandt det er, at vi vanskelig faar vore ord førte frem for den store almenhed, har vi endnu i de allersidste tider faaet at føle, om end aviserne maa siges at være blevne noget mere hensynsfulde og retfærdige i saa henseende, end det før har været tilfælde.] Altsaa: Hvad min opgave har medført, og hvad man alene har ret til at vente efter opgavens beskaffenhed, er et defensorat, som udhæver det gode, der kan siges om vore romerske brødre, medens jeg overlader til andre at sige det onde. Der er heller ingen mangel, tror jeg, paa dem, som har evne til at se skyggesiderne og vilje til at skildre dem.

Vilde derimod nogen bemærke, at det er et saare utaknemmeligt arbejde, jeg paa denne maade har overtaget, da vil jeg give dem ret. „De, som gaar i midten,“ siger Thukydides, „faar slag fra begge sider.“ Det gjælder vistnok ogsaa her. Af de romerske kan man ikke vente stor tak, naar man ikke kan sige bare godt om alt romersk. Thi her gjælder regelen: Alt eller intet. [Den ærede forfatter vil sikkerlig ikke med grund kunne beklage sig over at have faaet slag fra vor side. Tvertimod er vi ham som ærlig, sandhedssøgende og sandhedselskende mand taknemmelige for hans frimodige træden i skranken. Men vi maa

protestere imod „Alt eller intet“, naar det fremsættes uden distinktion. Thi vistnok heder det hos os „Alt eller intet!“, hvor det gjælder definerede trossager; der lades ingen plads for halvhed og vragen, og dette er kirkens styrke. Men at man ogsaa faar lov at sige mer end bare godt om alt indenfor den katholske kirke, det bevises noksom bl. a. af pave Paul III.s bulle af 1542, i hvilken han indbyder til koncil i Trient; der fremhæver han, at „nostris erratis, nostraque cunctorum culpa“ befunder man sig nu i „tanta hæresum, dissensionum bellorumque tempestate“; og i dekretet om koncilets aabning lyder forespørgselen til de forsamlede: „Behager det eder at begynde det hl. almindelige tridentinske koncil . . . til forbedring af geistlighed og folk? . . . Og de svarede: Ja!“ Og for at tage et bevis fra den nyeste tid — har ikke pater Scheer selv, i foredraget om ordenerne, sagt, at da kirkens medlemmer jo altid er mennesker, saa er ikke alting, som det skulde være? Hvorfor altsaa give os en saa ilde anbragt douche? Det ser ud, som om slutningen skulde danne en beroligende trøst for de herrer, der har fundet, at dr. Tonning mer end konvenient og opportunt katholisere.] Og af protestanterne, af mine trosbrødre . . . ja, jeg ved af erfaring, at jeg i almindelighed talt ikke kan vente nogen tak af dem for et arbejde som dette. Men det er nu engang saa: der gives mennesker, som faar opgaver og til en vis grad kan glæde sig ved at overtage opgaver, som er utaknemmelige. En saadan opgave er det at overtage et defensorat for en bitte liden minoritet i det samfund, hvori man lever. Men meget vilde det glæde mig, om mine artikler kunde bidrage noget til at hævde en sætning, som i sin folkelige form lyder som en trivialitet, men som gjemmer i sig en dyb og ædel sandhed. Vore bønder siger: „Ret skal være ret.“ Jeg forstaar sætningen saa, at hvad der er ret, ogsaa skal gjælde og hævdes som ret uden alle hensyn.

Forøvrigt maa jeg endnu bemærke følgende: Er det end ikke defensorens egentlige eller væsentlige opgave som saadan at pege paa skyggesiderne ved den sag, han fører, saa kan dog ogsaa dette til en vis grad komme til at høre med til hans opgave. Under nedskrivningen af disse artikler har jeg befundet mig i denne stilling. Med andre ord: Man vil have bemærket, at jeg ikke blot har pegt paa det, som vi fra protestantisk hold helt eller delvis kan godkjenne, men ogsaa paa det, som fra protestantisk hold saa lidet kan akcepteres, at det aabner en kløft mellem Rom og os saa bred, at jeg for mit vedkommende ikke indser, hvorledes den skal kunne udfyldes, og som volder, at restitutionen af kirkens synlige enhed kun kan fastholdes som en haabets artikel. [Kløften vil ganske rigtig aldrig kunne udfyldes, da den katholske kirke i denne slags sager ikke indlader sig paa kompromisser. Kirkens synlige enhed kan dog opnaaes, naar nemlig de kirkesamfund, der sagde sig løs fra moderkirken, vender tilbage til den ad den bro, som kirken har anvist: den tridentinske trosbekjendelse, som indeholdes i Pius IV.s bulle *Injunctum nobis*, fuldstændiggjort ved bekjendelsen af de to siden hin tid fast-

slaaede trossæmninger om vorfrues undfangelse uden arvesynd og om umuligheden af, at kirkens overhoved kan fare vild i læren om tro og seder; hvilken trosbekjendelse findes i Deharbe: Katholsk katekismus, 1889, side VI.]

Vi har beseet os i den romerske bygning, i hovedbygningen. Den udgjør tilvisse et skjønt palads med mange herlige rum, smykkede med det bedste, viden-skab og kunst kunde præstere gennem riderne, herlige gamle sager. Og der er rum, hvor en protestant meget vel kunde bo og finde sig vel. Men saa er der igjen andre rum, som han for sit vedkommende maa finde ganske ubeboelige. Og her maa det merkes, at disse for os ubeboelige rum findes i selve hovedbygningen, eller at det i kirkelig forstand er meget væsentlige ting, der skiller os fra Rom. Nu er sagen den, at Rom er en huseier, der ikke modtager andre beboere end saadanne, der erklærer sig tilfredse med hele leiligheden. Følgen er, at vi protestanter ikke kan flytte ind, [saafremt man vil vedblive at være protestant]. — Men imidlertid tror jeg, at vi, som har beseet hovedbygningen og endel af de egentlige beboelsesrum (alle har vi jo ikke haft anledning til at bese), har faaet et rigtigere indtryk og en korrektere dom end de, som kun rumsterer omkring paa støvede lofter, i udhuse og tilbygninger, ofte ramponerede af tjenerskabet, blandt gammelt skrammel og skrab, og som ofte dømmer om tilstanden i det hele efter det, som huseieren selv kan være med paa at beklage, men som han ikke har magtet at rette paa, fordi komplekset af paladsets bygninger er saa overmaade vidtløftigt, og husholdere og tilsynsmænd ikke altid saa tro i tjenesten, som de skulde være.

Hvordan mon dommen vil falde over vor egen protestantiske beboelsesleilighed, som tilmed er en leiebekvemmelighed, hvis den skulde fældes efter det sidstnævnte princip for undersøgelsen?

Katholiker.

„Samtidig med at „Luthersk ugeskrift“ bifaldende gjengiver „Verdens gangs“ misvisende og ukorrekte fremstilling af den katholske præfekts forhold, har dr. Krøgh-Tonning i „Mrgbl.“ leveret en overmaade dygtig og upartisk gennemgaaelse af den katholske kirkes lære. Det er saare glædeligt, at der ogsaa høres tolerante røster fra den lutherske geistligheds leir, og særskilt er det glædeligt, at de lutherske kristne faar greiet ud for sig, hvad og hvor meget der er i indvendingerne mod den katholske kirke. Men i „Luthersk kirketidende“ udtaler pastor Gustav Jensen sig temmelig misbilligende om denne tolerante retning, og Lars Oftedal er naturligvis ude i „Vestlandsposten“ og mestrer dr. Krøgh-Tonning!“

Saaledes skrev til vor glæde „Krnia intelligenssedler“ i mandags. Vi slutter os til et i „Mrgbl.“ fremkommet ønske om, at dr. Tonning vil lade sine artikler udgive som brochure; paa et mere fremrykket standpunkt af diskussionen vil det antagelig ske.

Fri forskning.

I Zwickau (Tyskland) erklærer en protestantisk sekt verdens ende for saa nær forestaaende, at man skal ikke arbeide længer, men blot forberede sig paa katastrofen. Politiet har i den anledning forbudt sektens møder. —

En kvinde ved navn Sullivan i Springfield blev i den senere tid mer og mere from og tilbragte ofte hele natten med at læse i bibelen. Den 11te oktober blev hun da overfaldet af religiøst vanvid. Hun boede alene med sin 6 maaneder gamle søn, og uforstyrret byggede hun et alter, hvorpaa hun beredte sig til at ofre den lille gut, ligesom Abraham ofrede sin søn Isak. Hun klædte barnet af og lagde det paa altret og søgte just efter en stor kniv for at fuldbringe offeret. I dette øieblik kom tilfældigvis og heldigvis folk tilstede, og efter en haard kamp blev konen overmandet. Hun raabte i et væk, at hun havde faaet befaling af Gud til at ofre sit barn, og at hun skulde tvætte sine hænder i lammets blod.

Fra Paris

skriver „Aftps.“ korrespondent paa allesjælesdag i anledning af de flittige besøg, katolikkerne aflægger ved gravene for at bede for sine afdøde: „De dødes kultus [Dette udtryk er meningsløst; ikke en, som man beder for, kan man sige at yde kultus eller dyrkelse, men kun en, man beder til. Red.] er rimeligvis den, der i dette land vil overleve alle andre former af den religiøse bevidsthed. Det være ikke dermed sagt, at disse sidste er ifærd med at tabe sit indhold og sin styrke. Udelukkende ved de troendes frivillige gaver er det saaledes, den reiser sig, den vældige kirkebygning oppe paa toppen af Montmartre, der blev grundlagt kort efter krigen til bod og udsoning. Aldrig har offervilligheden slaaet fejl; netop i disse dage beretter bladene, at gaverne til kirken er komne ind i den fireogtyvende million. Jeg har liggende for mig en statistik, der for hvert aar siden 1872 viser, hvad der hele Frankrige over er bleven ydet som gaver eller testamentariske donationer i offentligt øie-med. Det dreier sig om en tyve — tredive millioner aarlig, undertiden endnu mere, som i 1887, da beløbet gik op til over 36 millioner; og heraf er det temmelig regelmæssig en fjerdedel, der sees at være gaaet til kirkeligt brug. Det er neppe den mindste part heraf, der ydes af dette Paris, som man ikke uden føie har kaldt „halvt et Babylon, halvt et Jerusalem.“

Ned med jesuiterne!

var stedse det første løsen blandt catholicismens fiender i de senere aarhundreder. Alle mulige fæle ting faar de skyld for. Sjelden tager en af kirkens fanatiske modstandere dem i forsvar; men naar nu en af de mest indædte og frække af alle — nemlig Voltaire — gjør det, saa veier hans ord des mere.

Voltaire skriver da (Oeuvres, Paris 1831, Tom. 55): „Hvad saa jeg hos jesuiterne i de 7 aar, jeg tilbragte i huset hos dem [som elev]? Det mest virksomme,

tarvelige og regelmæssige liv; alle deres timer var delte mellem den omhu, de anvendte paa os, og udøvelsen af deres strenge kald. Jeg beraaber mig i saa henseende paa tusender af mænd, der er opdragne hos dem ligesom jeg. Derfor kan jeg heller ikke ophøre med at udtrykke min forbauselse over, at man beskylder dem for at have lært fra sig en fordærvelig moral. . . . Jeg vover rolig at paastaa, at der ikke gives noget mere modsigende, mere ubilligt og for menneskeheden mere beskjæmmende end at reise beskyldning for lax moral imod mænd, der fører det strengeste liv i Europa, og i de fjerneste afkroge af Asien og Amerika [nutildags ogsaa i Afrika] træder døden under øine.“

! ! !

I „Kongsberg adresse“ nr. 127 læses følgende:

Se op!!

Katholicismen kommer! „Luthersk kirketidende“ raaber „vagt, i gevær“ i denne anledning. Som middel til bekjæmpelse af catholicismen tror bladet at kunne bruge saadanne verdslige kjødelige vaaben som at sætte hindringer iveien for de katholske presters økonomiske velfærd her i landet.

Men i denne sag nytter det ikke at stride med kjødelige vaaben. Den katholske kirke er mægtig og faar nok indpas i Norge trods saadanne hindringer.

Her i landet bliver bedre og bedre jord for nye religionslære, saa det er ikke umuligt, at den katholske lære vil faa en frodig vekst her; da den ydermere ser prægtig og tillokkende ud, saa er den uhyre besnærende for den enfoldige og saadanne, som kun ser paa det ydre. [Artikkelens slutning synes rigtignok et utvetydigt vidnesbyrd om, at dens forfatter ikke hører til dem, som har kastet noget blik i catholicismens indre. St. Olavs red.]

Skal det gaa saa ilde til, at katolikkerne vinder terræn her, hvis er da skylden?

Fra Kristiansund, Oddernæs, Randøund og Ekersund meldes i disse om 297 udtrædelser af statskirken — to hundrede og syv nitti —! Ser her ikke ud til at blive god jord for nye lære? Mon ikke vor lutherske kirke behøver at tænke paa at feie for sin egen dør, før den ved at laste den katholske søger at bekrige denne? Mon ikke lutheranerne faar rette paa sin egen forfaldne kirke, hvis der ikke skal ske i tusendvis af udtrædelser og overgang til nye lære, — til den katholske?

Prester, de af eder, som eier aandeligt liv, som ikke er leivsvende, der flyr, naar ulven kommer, — op til kamp mod denne bedaarende sjælefiende! Kast bort alle eders fraser om disse gamle dogmer og læresætninger, om frelse i andet eller ved andet end Kristus og forkynd den frie naade, om salighed af fri naade, saa ikke eders faar besnæres af katolikernes forfærdelige lære om salighed ved egne gjerninger.

Tænk aldrig at seire i denne kamp paa anden maade.

Frithjof.

Frithjof fik sig rigtignok ordentlig læst teksten af en P. R.; men hvad der vakte dennes harme, var naturligvis ikke opraaet mod catholicismen, men udfaldet mod „Luthersk ugeskrift“ og mod presterne — som forresten ogsaa vi fandt ubegrundet.

Det lader sig høre.

Den tyske rigsdags-deputerede, socialisten Singer erklærede forleden i en samtale med en nationalliberal deputeret, at socialisterne nok skulde sørge for, at centrum ikke kom 100 mand sterk igjen efter de næste valg. Dertil svarede den nationalliberale, en

protestant: „De kjender ikke den katholske kirke og ved ikke, hvor den katholske befolkning hænger fast ved sin kirke. De kan gjøre, hvad De vil — det taarn er uindtageligt; De vil ikke kunne ødelægge det.“

Tragi-komisk

og betegnende for den her brugelige journalistik er følgende foreteelse fra den allernyeste tid. Et herværende dagblad, som vi af hensynsfuldhed ikke vil navngive, har ganske særlig udmerket sig ved at fortælle „Schauergeschichten“ om katholske forhold, specielt da ogsaa om Neapel-klosterhistorien. Denne blev med sine haarreisende enkeltheder, resp. overdrivelser, væsentlig taget af jødebladet „Berliner Tageblatt“, og vi fremhævede denne kildes upaalidelighed for vedkommende redaktion, uden at dog vore bemærkninger blev paaagtede. Nu derimod skriver den samme avis om hofprædikant Stöckers afsked: „... hvis man i dette stykke kan stole paa „Berliner Tageblatt“, der eies og ledes af jøder.“ Den drager altsaa efterretningen i tvil, fordi kilden er upaalidelig — tendentiøs nemlig.

For nogen tid siden indeholdt samme avis et reisebrev fra Oberammergau, der stod i „Figaro“ og var forfattet af Jacques St. Cère. Det spottede over de herlige passionsspil og fremstillede dem — ikke som kanel. Men det ærede Kristiania-blad havde ingen bemærkning at tilføje om forfatterens tilforladelighed. Ganske kort tid efter, den 1ste oktober, anførtes i samme avis en beretning fra samme pen; den handlede ikke om katholske forhold, og saa erfor man da — om man ikke vidste det i forveien — at Jacques St. Cère er en Nürnberger-jøde ved navn Rosenthal, og den paaagjældende Kristiania-avis betegnede ham som „Figaros værste skrønemager“, ligesom „hr. Rosenthals frygtløshed, naar det gjælder at lave dristige løgne,“ ihukommedes.

Er det honnet journalistik?

Skal kjættene brændes?

Pavens ufeilbarhed gjøres i „Luth. kirketidende“ nr. 18 til gjenstand for behandling, der dog væsentlig indskrænker sig til citater af Döllinger. Vi henviser angaaende denne sag til de i august skrevne artikler i „Aftenp.“ nr. 478, 489 og 502.

Derimod vil vi sige et par ord angaaende dødsdom over vranglærere. Her stiller kirketidende sig paa egne ben, istedenfor blot at citere Döllinger — og snubler. Den siger nemlig: Luther lærte, at det at brænde kjættene strider mod den Helligaands vilje; denne sætning har pave Leo X fordømt; altsaa er det romersk lære, at den Helligaand vil, at kjættene skal brændes. Ja saadan gaar det, naar logiken kommer mellem fingrene paa „modne“ theologer! Forkastelsen af Luthers sætning tillader kun at slutte: Det er katholsk lære, at det ikke overhoved er imod den Helligaands vilje. Og heraf følger endnu ikke, at den Helligaand vil, at overhoved kjættene skal brændes; men det kunde ske, at det i givet fald

var bedre, at ett menneske døde, end at hele folket skulde gaa tilgrunde — med andre ord bedre, at en folkeforfører blev brændt.

Forøvrigt skulde ikke noget luthersk kirkeblad nemt give sig til at spille den forargede, da de berygtede hekseprocesser i vort lutherske Norden er en skjendselsplet paa dets egen historie. Og vil kirketidenden gaa til de høitpriste reformatorer, saa finder den Calvin ifærd med at brænde som kjætter lægen Servede (1553) og ved trusel om samme dødsmaade tvinge Gentilis til at gjenkalde sin „vranglære“, for hvilken han dog siden blev halshugget i Bern (1566). Ja, hvad værre er for en luthersk kirketidende, Luthers stalbroder, den milde Melancton, sendte en bifaldsskrivelse til Calvin angaaende Servets henrettelse: „Völlig stimme ich deinem Urtheile bei und behaupte, Eure Obrigkeit habe ganz nach Gerechtigkeit gehandelt, dass sie einen gotteslästerlichen Menschen nach ordnungsmässiger Untersuchung hinrichten liess.“ Da Luther var en langt mere voldsom karakter end Melancton, falder det ganske naturligt, at han selv lykønskede Urkantonerne i voldsomme udtryk, fordi de i slaget ved Cappel (1531) havde fældet Zwingli; Luther havde jo kaldt Zwingli og hans tilhængere „Satansdiener, die man ausrotten müsse“ — og om denne udryddelse saa skede med ild eller med sverd, maa vel komme den Helligaand saa temmelig ud paa ett.

„Luth. kirketid.“ anfører som noget gyseligt et dekret af pave Urban II. (1089—99), hvilket angivelig „prisgiver den banlystes legeme til den første, den bedste ivrers morderstaal“ (huha!). Dette dokument er rettet til biskop Godfred af Lugano. Det omhandler den offentlige kirkebod (satisfactio in foro externo), som kun biskoper havde at ikjende manddrabere, medens det ikke har hensyn til den bod, som vedkommende manddraber maaske vilde være at ikjendes i foro interno, i skriftemaal, af presten; derfor fremhæves det, at kirkens tugt (disciplina) ikke maa blive forsømt. At enhver, der har dræbt en banlyst, skal idømmes offentlig kirkebod, viser allerede, at kirken ikke bifalder hans daad, og følgelig ikke prisgiver den banlyste til noget morderstaal. Dog vil paven ikke have saadanne manddrabere betragtede som ligefremme mordere. De forudsættes jo in casu at have begaaet drabet i god tro — bona fide, ardentis zelo — brændende af nidkjærhed for en god sag, saa skjønt handlingen i sig er forkastelig og bevæggrunden er objektiv urigtig og ugyldig, foreligger der kun et tilfælde af materiel synd, ikke af formal, subjektiv synd, og den „gode tro“ undskylder jo mer eller mindre baade for menneskelig og guddommelig domstol. At dette er dekretets mening, fremgaar af de følgende ord om, at den guddommelige renheds blik er rettet — med uvilje — mod dem, ifald de maaske (si forte) har ladet sig lede af tvetydige grunde. Og dekretet foreskriver, at den offentlige bod skal være secundum intentionem, være afpasset i strengthed efter deres tanke og renheden af den hensigt, de havde ladet sig lede af.

En bon.

Jesu kjær, o lad mit arme hjerte
Finde fred og lægedom i Dig!
Lad en løn mig blive for min smerte:
Trøst og led og undervis Du mig!

Lad din kjærlighed den is bortsmelte,
Som omkring mit hjerte sig har lagt;
Lad din aand forklare for mit hjerte,
Hvad der ligger i det ord „fuldbragt“!

Løft, o Gud, det forhæng fra mit øie,
Som saa tidt Dig skjuler, Frelsermand!
Thi et blik paa Dig i sorg og møie
Giver trøst og kraft i stridens land.

Indenlandske efterretninger.

To af vore norske prester ligger for tiden svært syge i Kristiania, nemlig d'hrr. pastor Hofeldt-Houen og Wang.

I Vardo er den gamle ministerialbog funden, i hvilken astronomen pater Hall har gjort endel optegnelser, dengang han, udsendt af Kristian d. 7de paa den danske stats bekostning opholdt sig paa Vardø vinteren 1768—1769 for den 3dje juni 1769 at iagttage den da stedfindende Venus-passage.

Frelsesarmeens optræden har i Sandefjord vakt stort spektakel og protest fra befolkningens side; en mand faldt under striden ned i gaarden og brækkede ryggen.

15 udvandrere afgik i fredags med „Thingvalla“, 29 med „Angelo“.

Soulykker. Dampet „Røldal“ af Stavanger er forlist ved Yarmouth; mandskabet reddet. — Galeasen „Johanne“ er seilet isænk af en damper udfor Anholdt. Dampet gik rolig videre, men mandskabet fra det sunkne skib reddede sig i sin baad. — Indfor Kvalholmen er tre mænd forulykkede med en baad under orkanagtig storm den 27de f. m. — Bark „Rex“ af Sandefjord har seilet Gøteborg-dampet „Kurer“ isænk i Øresund; 7 mennesker druknede.

Forlis i september: 64 seilskibe, hvoraf 10 norske og 2 svenske; 14 dampskibe, hvoraf 1 norsk.

Udenlandske efterretninger.

En ny kirke til vorfrues og de engelske martyrs ære er indviet i Cambridge. En katolsk dame har skjænket byggesummen, 1,800,000 kr.; grunden var skjænket af hertugen af Norfolk. Biskop Fitzgerald i Nordamerika har givet 25,000 doll. til opførelse af en kirke i Forth Smith paa betingelse af, at menigheden giver en lignende sum.

En indsamling i De forenede stater katolske kirker til fordel for missionerne blandt indianerne og negrene i Amerika har givet 70,000 doll. udbytte.

Bonifacius-foreningen til hjælp for catholicismen i Nordtyskland (og Danmark) har i 1889 udgivet 937,170 kr. og havde endda ved aarets ende en beholdning af 339,310 kr. Erkestiftet Köln alene bidrog næsten 190,000 kr.

Freiburgs universitet (Schweiz) har nu ogsaa aabnet sit theologiske fakultet. Professorerne er, paa en luxemburger nær, dominikanere. Hidtil bestod et filosofisk og et juridisk fakultet, men — universitetet er jo katolsk — den preussiske justis- og kultusminister godkjender ikke de ved det juridiske fakultet gjorte studier.

Fyrstbiskop Kopp af Breslau er tilligemed et par andre fremragende katolske herrer kaldede af regjeringen, til at deltage i skoleform-komiteen.

Den økumeniske patriark i Konstantinopel ønsker at faa alle de skismatiske kirker i orienten samlede paa en almindelig kirkeforsamling, hvad der dog ikke lykkes ham.

En kristenforfølgelse er udbrudt i den øst-kinesiske provins Tschekiang. Der er anrettet megen skade, og et snes omvendte kinesere blev myrdede.

En af de største opfindelser paa lægevidenskabens omraade er gjort af professor dr. Koch i Berlin. Han helbreder svindsot og kræft ved at dræbe de baciller, som fremkalder sygdommen.

Stanley bliver gjort til gjenstand for heftige angreb, ikke længer blot af Emin pascha, men ogsaa af sine egne ledsagere paa Afrika-marschen og deres slegtninge — med hvor stor berettigelse, kan ikke sees endnu. Men saameget er vist, at Stanley-expeditionen har optraadt i Afrika paa en maade, som nødvendigvis maa vække de vildes afsky for „civilisationen“.

En elektrisk baner anlægges fra St. Petersborg til Arkangel.

„Drager“ bliver nu anvendte til militære øjemed, idet man nemlig med en ballon captif forbinder en drage; denne giver ballonen en stor modstandsevne mod vinden, saa den kan benyttes ogsaa i lidet gunstigt veir, og forøger betydelig dens bæreevne.

Et sammenstød mellem to jernbanetog ved Syrakus (Forenede stater) kostede begge lokomotivførerne og fyrbøderne og flere reisende livet. — Et andet sammenstød mellem to tog ved Taunton har kostet ialfald 6 mennesker livet.

70 bønder med heste og vogne satte i mandags over Waag for at komme til markedet i Bristi; men den overlæssede ferge gik tilbunds, og 55 personer druknede.

Ved sammenstyrtning af et hus i Prag dræbtes 5 personer.

Blandinger.

En afskedsprædiken. Pastor Hazkari i Syracuse (staten Newyork) holdt for kort tid siden sin afskedsprædiken. Han skiltes i vrede fra sine sognebørn, der gjentagne gange havde opfordret ham til at tage afsked. Hazkari sluttede sin prædiken med de ord: „Skulde De sluttelig spørge mig om mine ønsker for Deres fremtid, vilde jeg sige: Endnu et halvt dusin begravelser inden jeg tager afsked med Dem!“ Menigheden vil indbringe klage over sin prest til den næste synode.

Totalafhold blomstrer som saamange steder i Nordamerika ganske herlig i Rockford (Illinois). Med undtagelse af de høirkirkelige bruger alle engelsk-amerikanske trossamfund most istedenfor vin ved nadveren. Hvilken rædsel derfor, da der en dag kom en ny presbyterianerprest, Campbell, som erklærer, at fremtidig skal menigheden faa rigtig vin!